

ve kızları Râziye, Safiyye, Âlime Hatun'la devam etmiştir. Kendisinden sonra oğlu Abdülbâki Efendi şeyh olmuştur.

İstanbul'da Kadızâde Mehmed Efendi'nin başını çektiği, vâizler zümresinin cami kürsülerinde tarikat mensuplarına karşı takındığı olumsuz tavır ve satışmalar üzerine ciddi tartışmalar meydana gelmiş, Abdülmecid Sivâsî tartışmalara katılarak tasavvuf ve tarikatları savunmuştur. Bu tartışmalarda mutasavvıfların savunduğu fikirler Abdülmecid Sivâsî, karşı görüşler Kadızâde Mehmed Efendi ile özdeşleşmiş ve taraflar arasındaki tartışmalar Kadızâdeliler-Sivâsîler mücadelesi olarak tarihe geçmiştir (bk. KADIZÂDELİLER; MİZÂNÜ'L-HAK).

Abdülmecid Sivâsî, bir taraftan tarikatlara karşı olan taassupla mücadele ederken diğer taraftan Bayramî Melâmîleri'nin (Hamzavîler) ve özellikle İdrîs-i Muhtefî'nin Ehl-i sünnet anlayışına aykırı gördüğü görüş ve davranışlarına da şiddetle karşı çıkmıştır. La'fîzâde Abdülbâki, İdrîs-i Muhtefî'nin Sivâsî Efendi'yi bu tavrından dolayı kendisine bağlı olan Vezir Kayserili Halil Paşa'ya şikâyet ettiğini, bunun üzerine Sivâsî Efendi'nin Bursa'ya sürgün edildiğini söyler. Ancak bu bilgi diğer kaynaklarda yer almamaktadır. Abdülmecid, yegeni Abdülahad Nûri başta olmak üzere yetiştirdiği halifeleri vasıtasıyla Halvetiyye'nin Şemsiyye kolunun İstanbul başta olmak üzere Anadolu ve Rumeli'de geniş kitlelere ulaşmasında etkili olmuş, Şemsiyye ondan sonra Sivâsiyye adıyla anılma-ya başlamıştır.

Eserleri. Abdülmecid Sivâsî'nin yirmi beşten fazla eseri bulunmaktadır. 1. *Letâifü'l-ehzâr ve lezâizü'l-esmâr*. Eserde rüşvet, cehalet, riya gibi kötü huyların taklidi imanin birer neticesi olduğuna, bunlardan hakkı halka tercih etmekle, bid'atlar- dan ve bid'at ehlinen uzaklaşıp her şeyde orta yolu tutmakla kurtulmanın mümkün olabileceğine dikkat çekilmekte, pa- dişaha bu yolda telkin ve tavsiyelerde bulunmaktadır. Abdülmecid Sivâsî eseri I. Ahmed'in emri üzerine elli yedi kaynak- tan faydalanarak hazırladığını söyler (Süleymaniye Ktp., Mihrîşah Sultan, nr. 255). 2. *Dürer-i Akâid*. Akâid, kelâm, tasavvuf ve itikadî mezheplerle ilgili bilgileri ihtiva eder (Süleymaniye Ktp., Mihrîşah Sultan, nr. 300/1). 3. *Divan*. "Şeyhi" mahlasıyla şiirler yazan Abdülmecid Sivâsî başarılı bir şair olarak görünmemektedir. Biri Arapça yetmiş dokuz gazel ve üç na'ttan oluş- an 588 beyitlik divanda Arapça, Farsça beyit ve mısralara da rastlanmaktadır. İs-

tanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bu- lunan nüshası (TY, nr. 510) Recep Toparlı tarafından yayımlanmıştır (*Abdülmecid Si- vâsî Divanı*, Sivas 1984). 4. *Bidâatü'l-vâ- zîn*. Tasavvufi ahlâkla ilgili altmış hadisin şerhidir (Süleymaniye Ktp., Kılıç Ali Paşa, nr. 1032/2). 5. *Miskâlû'l-kulûb*. Tasavvuf ve tarikatların Kitap ve Sünnet kaynaklı olduğunu ortaya koyma amacıyla kaleme alınan eserin bilinen tek nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (TY, nr. 2311). 6. *Mî'yâr-ı Tarîk* (Süleymaniye Ktp., Mihrîşah Sultan, nr. 300/3). 7. *Şerh-i Mesnevî*. Eserde Mevlânâ'nın *Mesnevî*- sinin I. cildi 1328. beyte kadar şerhedilmiş- tir (MEB, Genel Kitaplık, nr. 683, müellif hattı). 8. *Şerh-i Cezîre-i Mesnevî*. Yû- suf Sîneçâk'ın *Cezîre-i Mesnevî*'sinin şer- hidir (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 2453). 9. *Tefsîr-i Sûre-i Fâti- ha* (Süleymaniye Ktp., Mihrîşah Sultan, nr. 300/2). 10. *Şerh-i Gazel-i Mîmiyye*. Mevlânâ'ya nisbet edilen bir gazelin şer- hidir (Süleymaniye Ktp., Mihrîşah Sultan, nr. 300/4). 11. *Kasîde-i Abdülmecid Sivâ- sî* (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 2077/ 5). 12. *Kasîde fî medhi'n-nebi aleyhis- selâm* (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Pa- şa, nr. 2755/4). 13. *Şerh-i Hilye-i Resûl*. Tirmizî'nin *Şemâ'ilü'n-nebi*'sinde yer alan hilye hadisinin şerhidir (Süleymaniye Ktp., Serez, nr. 3935/1). 14. *Risâle-i Kazâ ve Kader* (*İrâde-i Cüz'îyye Risâlesi*). *Kaza ve Kader Risalesi* adıyla yayımlanmıştır (haz. Zeki Hayran, Sivas, ts.; Abdülmecid Si- vâsî'nin diğer eserleri ve nüshaları için bk. Gündoğdu, s. 209-252).

BİBLİYOGRAFYA :

Abdülmecid Sivâsî, *Dürer-i Akâid*, Süleymani- ye Ktp., Mihrîşah Sultan, nr. 300/1, vr. 68^p; Re- ceb Sivâsî, *Necmü'l-hudâ fî menâkıbı's-Şeyh Şemsiddîn Ebi's-Senâ*, Süleymaniye Ktp., Lala İsmâil, nr. 694/2, vr. 32^a-41^a; Peçuylu İbrâhim, *Tâ- rihi*, II, 357-358; Kâtib Çelebi, *Mizânü'l-hak fî ih- tiyârî'l-ehak* (nşr. Orhan Şaik Gökyay), İstanbul 1993, s. 107; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, III, 186; Mehmed Nazmi Efendi, *Osmanlılarda Tasavvu- fî Hayat -Halvetilik Örneği- Hediyyetü'l-lhvân* (haz. Osman Türer), İstanbul 2005, s. 389-496; Şeyhi, *Vekâyiü'l-fuzalâ*, I, 52; II, 62-64; La'fîzâde Abdülbâki, *Sergüzeşt*, İstanbul, ts., s. 47-48; Hü- seyin Ayvansarâyî, *Vefeyât*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1375, vr. 10^p; Müstakimzâde, *Te- râcim-i Ahvâl-i Şüyûh-i Ayasofya*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1716/2, vr. 13^p; Harîrîzâde, *Tibyân*, I, vr. 215^a-217^b; Hocaâde Ahmed Hilmi, *Ziyâret-i Evliyâ*, İstanbul 1317, s. 84-86; Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ* (haz. Mehmet Akkuş - Ali Yılmaz), İstanbul 2006, III, 479-483; *Osmanlı Mü- ellifleri*, I, 120; *Tomar-Halvetiyye*, s. 114-116; Cengiz Gündoğdu, *Bir Türk Mutasavvıfı Abdül- mecîd Sivâsî: Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Gö- rüşleri*, Ankara 2000; Necdet Yılmaz, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf* (17. Yüzyıl), İstanbul 2001, s. 202 vd.; Ahmet Yaşar Ocak, "XVII. Yüz-

yılda Osmanlı İmparatorluğu'nda Dinde Tasfiye (Püritanizm) Teşebbüslerine Bir Bakış: Kadızâ- deliler Hareketi", *TKA*, XVII-XXI/1-2 (1983), s. 208-225; Hasan Aksoy, "Şemseddin Sivâsî, Ha- yatı, Şahsiyeti, Tarikatı, Eserleri", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 9, Si- vas 2005, s. 3-4.

CENGİZ GÜNDOĞDU

SİVÂSÎ TEKKESİ

İstanbul'da Fatih ilçesi Şeyh Resmî ma- hallesi Yavuzselim (eski adı Sakızağacı) cad- desinde, Osmanlı döneminde Sultanselim Çukurbostanı olarak anılan Aspar Su Haz- nesî'nin güneybatı köşesinde Dârüşşafa- ka lojman binasının bulunduğu arsada yer almaktaydı. Ayvansarâyî, yapının Şeyh Muhyiddin Muhammed Efendi (ö. 920/ 1514) için kiliseden mescide dönüştürüldü- ğünü kaydeder. Söz konusu arsada Bizans dönemine ait küçük bir sarnıcın bulun- ması, 1929 tarihli Pervititch paftasında, tekkenin mescid-tevhidhânesine ait he- nüz ortadan kalkmamış olan minare kai- desinin sarnıcın batı köşesine bitişik olarak gösterilmesi bu kaydı doğrulamakta ve yapının yerini tesbite imkân vermektedir.

II. Bayezid, Amasya'daki şehzadelik yıl- larında çevresinde bulunan, hatta kendi ko- nağında yaşayacak kadar yakını olan Bay- ramî şeyhi Muhyiddin Muhammed Yavsî Efendi'yi tahta geçmesinin ardından İstan- bul'a davet ederek Sultanselim'de kurulan tekkenin meşihatına getirdi ve "hünkâr şeyhi" pâyesi verdi. Ebüssuûd Efendi'nin babası olan Şeyh Yavsî'nin adına nisbetle Yavsî Baba Tekkesi olarak tanınan tekkede onun vefatından sonra posta halifelerin- den Serezli (Sirozî) Muslihuddin Efendi, Ab- dürrahim Müeyyedî, Bahâeddinzâde Muh-

Sivâsî Tekkesi'nden günümüze ulaşan hazîrenin duvarı - Ya- vuzselim / Fatih

yiddin Mehmed Efendi, ardından Edirneli Zâhidzâde Abdurrahman Hâtîfî ve Muh-yiddin Muhammed Efendi'nin oğlu Nasrullah Efendi (ö. 974/1566) geçti. Bu dönemde postnişinlerin iki önemli ulemâ ailesiyle (Ebüssuûd Efendi ailesiyle Müeyyedzâdeler) akrabalık ilişkileri sayesinde güçlendikleri görülmektedir.

Şeyh Nasrullah Efendi'nin vefatının ardından postnişin olan Edirneli Cerrahzâde Muslihuddin Efendi ile İznikli Mustafa Selâmî Efendi, Bayramiliğin yanı sıra Halvetiliğin Şemsî kolundan da icâzetliydi. Bunlardan sonra tekkenin postuna III. Murad'ın daveti üzerine Sivas'tan İstanbul'a gelen, Halvetiliğin Şemsî kolunun kurucusu Şeyh Şemseddin Sîvâsî'nin halifesi Şeyh Abdülmecid Sîvâsî oturdu. Tekke onun ve neslinden gelen haleflerinin lakabından dolayı bu tarihten itibaren Sîvâsî, Sîvâsî Efendi, Şeyh Sîvâsî gibi adlarla anılmaya başlandı. Abdülmecid Sîvâsî'nin ardından Abdülbâkî Efendi, Abdülbâkî Efendi'nin kızı'nın oğlu Mehmed Efendi, onun oğlu Abdülmecid Efendi ve torunu Abdülbâkî Efendi sırayla posta geçti. Abdülbâkî Efendi'nin çocuksuz vefat etmesiyle tekkenin meşihati XIX. yüzyılın başlarında Seyyid Abdülhâlik Efendi'ye ve onun bağlı bulunduğu Halvetiyye'nin Sünbüliyye koluna intikal etti. Bu zattan sonra babadan oğula geçen meşihata Abdülkerim Hilmi Efendi, Mehmed Hâşim Çelebi, Mehmed Şükrullah Efendi ve Seyyid Mehmed Nûreddin Çelebi geçti. Zâkir Şükrü'nün meşâyih listesindeki son isim Sünbüliyye'den Şeyh Hüseyin Efendi'dir (ö. 1900). Adı geçen listede 1832-1842 arasında Mehmed Hâşim Çelebi'nin şeyh olduğuna kayıtlıdır. Ancak II. Mahmud'un kızlarından Sâliha Sultan'ın 1834 yılındaki düğününe davet edilen Halvetî meşâyihî arasında "Sultanselim kurbünde Sîvâsî Tekkesi şeyhi Hâfız Hüseyin Efendi'nin adı yer almaktadır. Bu zatın Zâkir Şükrü'nün listesinde adının unutulduğu veya bu sırada yaşı küçük olan Mehmed Hâşim Çelebi'ye vekâlet ettiği tahmin edilebilir.

1256 (1840) tarihli tekâyâ listesinde tekkenin yeri arsa olarak gösterilmiştir. Çevreyi tahrip eden yangınlardan birinde ortadan kalktığı anlaşılan tekke bir müddet sonra ihya edilmiş ve 1880'li yıllardan itibaren tekke listelerinde faal bir tekke olarak görünmeye başlamıştır. Mimari özellikleri bilinmeyen Sîvâsî tekkesinden günümüze intikal eden yegâne iz cadde üzerindeki hazîre duvarıyla gerisindeki birkaç kırık mezar taşıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

İstanbul Tekkeleri Listesi, İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, nr. 1825, sıra nr. 63; *İstanbul Tekkeleri Listesi*, TSMA, nr. E. 1772, 3333, sıra nr. 64; *İstanbul Tekkeleri Listesi*, Süleymaniye Ktp., Zühdü Bey, nr. 489, vr. 5^a; *Sultan II. Mahmud'un Kızı Saliha Sultan ile Tophâne-i Âmire Müşiri Halil Rifat Paşa'nın İzdivacı Merasimindeki Davetlilerin Kaydına Mahsus Defter*, İÜ Ktp., İbnülemin, nr. 2802, vr. 16^b; Mecdi, *Şekâik Tercümesi*, s. 350; Atâî, *Zeyl-i Şekâik*, I, 215; Bandırmalizâde, *Mecmûa-i Tekâyâ*, İstanbul 1307, s. 14; Şeyhî, *Vekâyü'l-fuzalâ*, II, 419-420; Ayvansarâyî, *Hadikatü'l-cevâmî*, I, 121-122; Âsitâne Tekkeleri, s. 18; *Mecmûa-i Cevâmî*, I, 54-55; İsmet, *Tekmiletü's-Şekâik*, s. 380, 452-454; *Sicill-i Osmânî*, IV, 341; W. Müller-Wiener, *İstanbul'un Tarihsel Topografyası* (trc. Ülker Sayın), İstanbul 2001, s. 309; Zâkir Şükrü, *Mecmûa-i Tekâyâ* (Tayşî), s. 60-61; Yüksel, *Osmanlı Mi'mârisi V*, s. 291; H. J. Kissling, *Dissertationes orientales et balcanicae collectae* (ed. R. Trofenik), München 1986, I, 260; Günay Kut – Turgut Kut, "İstanbul Tekkelerine Ait Bir Kaynak: Dergehname", *Türkische Miscellen: Robert Anhegger Armağanı*, İstanbul 1987, s. 235; Mustafa Özdamar, *Dersâdet Dergâhları*, İstanbul 1994, s. 91; Atilla Çetin, "İstanbul'daki Tekke, Zâviye ve Hankâhlar Hakkında 1199 (1784) Tarihli Önemli Bir Vesika", *VD*, XIII (1981), s. 585; Hatice Aynur, "Saliha Sultan'ın Düğün Töreni ve Şenlikler", *TT*, sy. 61 (1989), s. 37; Ekrem Işın, "Yavşî Baba Tekkesi", *DBİst.A*, VII, 445-446.

M. BAHA TANMAN

SİVÂSÎ TEKKESİ

Kaynaklarda Sîvâsî Efendi, Şemsî Sîvâsî, Abdülahad Nûri adlarıyla da anılan tekke İstanbul'un Eyüp ilçesi Nişancı Mustafa Paşa mahallesinde Eyüp Nişanca yolu üzerinde yer alır. Reisülküttâb La'î Efendi, Şeyh Abdülmecid Sîvâsî'ye (ö. 1049/1639) geldiğinde Eyüp Nişancası'nda daha sonra tekkenin tesis edileceği bahçe içindeki konağı hediye etmiş, şeyh efendi de vâiz olarak görev yaptığı Ayasofya civarındaki evinden buraya taşınmış, vefatında da bu bahçeye defnedilmiştir. Bu tarihten iki yıl sonra Kösem Mahpeyker Vâlide Sultan kethüdâsı Behram Ağa'nın nezaretiyle Şeyh Abdülmecid Sîvâsî'nin kabri üzerine türbe yaptırmış, şeyhin yeğeni Şeyh Abdülahad Nûri de aynı bahçede ayrı bir türbeye defnedilmiştir. Tekkenin kuruluş tarihi tesbit edilememektedir. Ancak Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde Abdülmecid Sîvâsî'nin Eyüp'te bir tekke tesis ettiği kayıtlı olduğuna göre adı geçen şeyhin Eyüp Nişancası'ndaki konağa meşihat koyarak burayı asıl postnişin olduğu Fatih Sultanselim'deki Sîvâsî Tekkesi'ne bağlı bir zâviye haline getirdiği tahmin edilebilir. Abdülmecid Sîvâsî ve Abdülahad Nûri'nin burada medfun olmaları do-

layısıyla tekke Şemsîyye-Sîvâsîyye'nin İstanbul'daki âsitânesi haline gelmiştir.

Tekkenin adı ilk defa 1199 (1784-85) yılında tekâyâ listesinde Otakçılar civarında Sîvâsî Efendi Tekkesi olarak geçer (Çetin, XIII [1981], s. 588). II. Mahmud'un kızlarından Sâliha Sultan'ın 1833 yılında düğününe davetli Halvetî meşâyihî arasında Eyüb Ensârî'de Abdülahad Nûri Tekkesi şeyhi Seyyid İbrâhîm Efendi de yer almıştır. Ayrıca 1289 (1872) tarihli bir nüfus defterinde, "Otakçılar civarında Şemsîyye'den Sîvâsî Tekkesi postnişini Seyyid Şükrü Efendi'nin oğlu Nûreddin Efendi. Doğumu 1281" (1864) kaydı vardır. Dahiliye Nezâreti'nce rûmî 1301 (1885) tarihinde hazırlanan istatistikte Otakçılar'da Sünbüliyye'ye bağlı Sîvâsî Tekkesi'nde beş erkek ile beş kadının ikamet ettiği kayıtlıdır. *Mecmûa-i Tekâyâ*'da ise (1307/1889-90) Eyüp Nişancası'ndaki Şemsî Sîvâsî Tekkesi, Sünbülî olarak gösterilmiş, postnişinin Tefvîk Efendi olduğu belirtilmiş ve, "Bayram-ı şeriflerin dördüncü günleri Sünbülî usulü icra olunur" kaydı düşülmüştür. Tekkenin son postnişinin Şeyh Selâhî Bey adında bir zat olduğu bilinmektedir. Sultanselim'deki Sîvâsî Tekkesi'nde olduğu gibi burada da meşihatın muhtemelen XIX. yüzyıl ortalarından itibaren Halvetiliğin Şemsî-Sîvâsî kolundan Sünbülî koluna intikal ettiği anlaşılmaktadır.

Tekkelerin kapatılmasının (1925) ardından tekke yapıları işlevsiz ve bakımsız kalarak tarihe karışmış, arsasına 1956'da Eyüp Nişanca Ortaokulu inşa edilmiş, halk arasında "Büyük Türbe" ve "Küçük Türbe" olarak bilinen Abdülmecid Sîvâsî ile Abdülahad Nûri Sîvâsî'nin türbeleri ise günümüze intikal etmiştir. Her iki türbe de kâğır duvarlı ve kırma çatılıdır. Caddeden geriye çekilmiş olan kare planlı (8,50 × 8,50 m.) Abdülmecid Sîvâsî Türbesi'nin güney, doğu ve batı duvarları iki sıra tuğla ve bir sıra kesme köfeki taşıyla almaşık düzende örülmüştür. Zamanında önünde ahşap dikmeli bir sundurma bulunan ve sıvalı olduğu anlaşılan giriş (kuzey) cephesinde ahşap hatıllı moloz taş örgüyle yetinilmiştir. Restorasyonda bu cephedeki örgü de diğer cephelere uydurulmuş, öndeki sundurma ihya edilmemiştir. Kuzey cephesinde ortadaki basık kemerli girişin yanlarında, ayrıca diğer üç cephede iki sıra halinde düzenlenmiş dörder pencere vardır. Alt sıradakiler dikdörtgen olup kesme taş söveler ve lokmalı demir parmaklıklarla donatılmış, sivri kemerli olan tepe pencerelerine çift revzen konmuştur. Türbe girişi üzerinde yer alan, Abdülahad Nûri Efen-